

**Sapientia Szerzetesi
Hittudományi Főiskola**
Esti tagozat
Hittanár-etikatanár MA

*„A szeretet törvénye több,
mint parancs:
meghívás arra, hogy
boldog légy.”
(Hermann Hesse)*

ETIKA ÓRAVÁZLAT

A „Requiem egy álomért” c. film alapján

Az óra témája: Drogprevenció

A médiaetika c. tantárgyhoz

Előadó: Kardos Csongor OFM

Készítette: Dohány Lászlóné
2010. november

„A Rekviem egy álomért (Requiem for a Dream) Darren Aronofsky 2000-ben megjelent filmje az 1978-ban íródott, azonos című Hubert Selby-regény alapján. A mű négy különböző karakter drogfüggőségét, és fokozatos leépülését dolgozza fel, mialatt fokozatosan átcúsúznak a valóságból a kábítószer okozta képzelgés világába és az annak megszerzéséért folyó gyalázatos küzdelembe.”¹

Bevezetésként elmondom, hogy jómagam ritkán nézek filmet, nem vagyok hozzá szokva ilyen mértékű nyers vizuális ingerekhez, ezért ez a film megrökönyödést váltott ki belőlem. 18 éven aluliaknak nem ajánlott filmről van szó. Bár tudom, hogy a fiatalok az én megkérdésem nélkül is megnéznék ennél „durvább” filmeket is, de mint etika tanár, úgy gondolom, hogy a cél nem szentesíti az eszközt. Nyilván **a film elsődleges célja az elrettentés a droghasználattól**, ami egy tiszteletre méltó cél. De az eszközök, amelyekkel ezt eléri, számomra nem maradéktalanul elfogadhatóak. Ezért az alábbi órát úgy építettem fel, hogy nem a teljes filmet, hanem jól kiválasztott hosszabb részleteket mutatnék be belőle **a gimnázium utolsó félévében, amikor a fiatalok nagy része már nagykorú.**

Előkészítő tevékenységek:

1. Az órára felkészülve először végiggondolom, hogy **mire alapozhatok**. Milyen fogalmakat ismernek a tanítványaim, mit értenek alatta?
2. Mivel fogom **felkelteni az érdeklődést** a téma iránt? (Anyaggyűjtés és rendszerezés a saját fejemben) Hogyan bírom rá őket, hogy **kérdezzenek, vitázzanak**?
3. Mi a rövid- és hosszabbtávú **célom**? Hová szeretnék eljutni a megértés (kogníció) és az érzelmi nevelés (empátia) szintjén? (minimumkövetelmény)
4. Milyen **módszert** alkalmazok a téma feldolgozására? Tevékenységek, eszközök
5. Hogyan zárom az órát, mi a házi feladat, esetleg **nyitva maradt kérdés**, ami átvezethet egy következő témára...

Fejlesztési célok, feladatok: a káros szenvedély pusztító hatásának megértése egészségügyi, testi és erkölcsi, lelki szempontból, (minimum) hosszabb távú cél az önuralom, nemet mondani tudás, a mértékletesség erényének kifejlődése, célom továbbá az empátikus készség fejlesztése, valamint az esetlegesen előbukkanó negatív érzések (közöny, ítélkezés és gőg) felismerése, kezelése

Munkamódszerek, eljárások: a „filmese” órát megelőzte egyéni anyaggyűjtés a drogok típusairól, hatásmechanizmusáról, adatrendszerezés csoportmunkában

Időkeret: (az előkészítése egy 45 perces osztálytermi óra volt) a jelen órára több idő kell, a filmes részekre kb. 50-60 perc, majd a csoportmunkára és a csoportok beszámolóira még két 45 perces óra.

¹ Forrás: http://hu.wikipedia.org/wiki/Requiem_egy_%C3%A1llom%C3%A9rt

Tanulói tevékenységek: egyéni anyaggyűjtés, szövegértelmezés, rendszerezés csoportmunkában, a film után újra csoportmunka és tanári moderálással a csoportok előadása a teljes osztály előtt. A házi feladatban önálló szövegalkotás írásban

Kapcsolódó tantárgyak: kémia, biológia, egészségtan, médiaismeret, vizuális kultúra

Kapcsolódó fogalmak: vágy, képzelet, egészség, szenvedély, választás és döntés, törvény, bűnözés, prostitúció, jog, kockázat, vakmerőség, gyávaság, bátorság, barátság, szerelem, anyai gondoskodás, lelki konfliktusok, alapértékek, az élet tisztelete, erények, lelkiismeret

Az óra menete

Előzmények:

Az előző órán csoportmunkában rendszereztük a tanulók által gyűjtött anyagot, közben előkerültek a kapcsolódó fogalmak, és tisztázhattuk tanári irányítással azt, ami nem világos, vagy téves információ.

Az érdeklődés felkeltése: Mindenki személy szerint húzott egy idézetet, amit az internetes fórum véleményeiből másoltam ki papírokra.² (a helyesírási hibák javítva) *Döltbetűs kiemelések tőlem.*

18 db hosszabb-rövidebb idézet (tanulónként 1 db):

1. „A lényegi kérdés talán az: *ezek után ki akarnád-e próbálni a drogot?*”
„Biztos,
hogyan nem. Erre megtanított a film. :D srácok: a drog rossz!”
2. „*lelki terror.* én is szinte "félek" a filmtől, mert emlékszem milyen rossz érzésem volt utána. Émelyegtem, stb... azóta még csak a film közelébe sem mentem. talán nem vagyok érett erre a filmre? (16vagyok)”
3. „*Soha többé ne lássam...*nem rossz értelemben. Csak egyszerűen azt a lelki terrort nem bírnám újra. De le a kalappal.”
4. „Nekünk 2006-ban a középiskolában levetítették a filmet... volt drogosok. Volt hozzá rengeteg komment, rengeteg megbánás. Most tiszták, s nem is akarnak hozzá nyúlni többet, mert nem szeretnék ők is úgy befejezni, ahogy a szereplők! Álmaik vannak, és vágyaik. Aztán eltelt pár év, elkezdtem egy másik sulit, s pszichológia órára behozta egy osztálytársunk. A tanárnak annyira nem jött be, mondjuk én is *rosszabbul lettem tőle, mint elsőre!* A film végén szinte senki nem szólalt meg, a buszmegállóban is *mindenki csendesen állt, bámult ki magából!* Azt hiszem, sőt *tudom, hogy ezek az emberek sose fognak anyaghoz nyúlni!*”
5. „Nekem nagyon bejött a film, *ha lehetne, levetíttetném a középiskolákban!*”

² FORRÁS: www.filmkatalogus.hu/forum-2104

6. „Felkavaró alkotás! Végig lehet követni a teljes lelki leépülés folyamatát. *Csak ajánlani tudom az összes cuccosnak, de főleg azoknak, akik még nem próbáltak soha semmilyen kábítószer.*”
7. „Soha életemben *nem láttam ennél megrázóbb filmet.* Tényleg zseniális megoldások vannak benne, de aki épp maga alatt van, meg ne nézze. Megmutatta a legrosszabb dolgokat, ami egy idős hölgyet, egy fiatal fiút és lányt valaha is várhat az életben.”
8. „Ez a film rám is sokkolóan hatott. *A középiskolákban kötelezővé tenném a megnézését.* Bár a mai „fene” nagy demokráciában már talán nincs is értelme annak a szónak, hogy "kötelező". Itt már csak jogok vannak. Mindenesetre, ha mindenki látná ezt a filmet, akkor talán kevesebben nyúlnának droghoz. Számomra ez a film olyan egyszer megnézős. Iszonyú deprimáló, nyomasztó.”
9. „Ez tipikusan az a film, ahol *nincs csattanó,* mivel gyakorlatilag az elejétől fogva nyilvánvaló, hogy lineárisan, megállíthatatlanul sodródnak a szereplők a vesztükbe:(...”
10. „Én véleményem szerint ahhoz, hogy *ne legyünk elfogultak,* és jobban megértsük a körülöttünk lévő világot, nyitottabbnak kell lennünk, és az ilyen művek segítségével kicsit tájékozódunk, és éreznünk kell. Persze lehet teljes mellszélességgel viaskodni filmben megjelenő helyzetek ellen, szemellenzővel járni, és mondani, hogy "legyél erős, mert ha nem, akkor egy eltaposandó senki vagy", de ha nem tudjuk mit, miért, akkor hogyan érvelünk? Azzal jövünk, hogy mert "én sem..."? Lehet. De mindenki más, *mindenki követ el hibákat,* és az ég adja, hogy te soha ne kövess el ilyen hibákat.”
11. „Könyörgöm, ezek kemény drogosok voltak. Itt már nincs szerelem, ami az elején volt, nem urai önmaguknak. Csak a szerelem emléke él még bennük, egyre halványabban. Épp ezt akarja bemutatni a film, hogy mivé válhat az ember... Az anya pedig egyszerűen magányos volt, szegény. Eseménytelen életében végre talált valami célt... Amúgy nem a probléma nagyságán múlik, ki hogy birkózik meg vele, hanem az ember személyiségén. *Könnyű ítélkezni.*”
12. „*Sajnos még ez a film se elég ahhoz, hogy drogosokat állítson le.* Nekem van egy narkós ismerősöm, akinek ez a kedvenc filmje, és szerinte ezt a filmet belőve kell látni, mert úgy a jó. Persze nem tudhatom, hogy volt-e, akinél ez a film jelentette azt a pontot, amikor leállt vele, csak remélni tudom...”
13. „Én is megnéztem végre a filmet, már fél éve halogattam. Tényleg nagyon nyomasztó, és önzőség tudom, de rögtön az jutott eszembe, hogy hogyan lehetek ilyen hisztis liba, és miért problémázom mindenben olyan sokat, mikor *a két kezemet összetehetném, hogy ilyen életem van, és ilyen dolgokat is csak filmekből ismerhetek.*”

14. „Kapsz egy több szálon futó drámát, és minden szál egy módját mutatja, *hogyan viszi az embert a sunyiba a rohadt drog*. Roppant egyszerű, mégis nagyon hatásos film. Nem holmi dokumentatív tanulságfilm, ne arra tessék számítani, ez annál azért sokkal több. Persze azért nem növényeknek való, kell valami idegzet is hozzá...”
15. „*Az egyik legjobb film, amit valaha láttam*. Az eleje egyáltalán nem nyomasztó, csak a néző akkor még keveset tud. Akkor még a drogozást is tisztának és felemelőnek mutatja be, és ahogy előrébb jut az ember a filmmel, úgy a tündérmeséről lehullanak a leplek, és az egész egy szutykos undorító masszává formálódik, és ez az, ami ledöbbsenti az embert.
16. „Egy olyan helyen élek, ahol a drog könnyen beszerezhető, senki sem érdekel, hogy mit ad el, a lényeg, h pénzhez jusson. A droggal az a nagyon nagy baj, h az első után szükséged van rá, egy idő után olyan, mint az étel, erősebb az alkoholizmusnál, ciginél, ez az, ami lételemmé válik. A filmben is, Sara alig 2 évszak alatt épült le olyanná, amit a film végén láthattunk. Mielőtt megnéztem a filmet fogalmam sem volt róla, ha drogfüggőség ilyen, *megfogadtam, h soha többé semmilyen narkotikumhoz nem nyúlok*. Nyomasztó film, amelyhez társul az idegtépő zene, majd a vége, ráébredsz, h 3 fiatal és egy idős hölgy teljesen tönkre tette magát, az álmuk soha nem válhat valóra, az életük már semmit sem ér. Ezt a filmet is elrettentésként lejátszanám mindegyik iskolában, hogy a fiatalok még ne későn tudják meg, hogy mi is valójában a drog. Hibátlan alakítások, Hibátlan fényképezés, hibátlan zene, *a végén pedig az a zene, ami az elején csak jó muzsikának tűnt, a végére értelmet nyer*, az érzés bele mar a szívedbe, szinte megfulladsz, egy film még soha nem ért el nálam ilyen drámai hatást.”
17. „A "Rekviem egy álomért" páratlan alkotás minden tekintetben. Tudatos és szimmetrikus történetvezetés, bámulatos színészi alakítások, elemi erejű zene, mesterien fokozott feszültség szint, példás vágói és kameramunka, komplex mondanivaló, mely bőrszíntől, nemtől, kortól, társadalmi helyzettől és családi háttértől függetlenül mindenkihez szól. *Tökéletesen megragadta a kábítószeres "élet" pillanatait: az idilli békét, mikor van, és a kiüresedett, pániktól remegő józanságot, mikor nincs mit magukba löni*. A függőség kialakulását és a leépülés stádiumait nem egy személyen vezeti le a film, így több karakterrel kerül kapcsolatba a néző. A szereplők hitelesek, élők és tapinthatóak, vannak érzelmeik és vágyaik, nem csupán arc nélküli alakok. Ettől olyan megrázó a hanyatlásuk, hiszen akár te is eljuthatsz idáig. *Nem nyugtathatja magát az ember azzal, hogy a szerető családi háttér, jó neveltetés, a vagyon, vagy a naiv tudatlanság miatt vele ilyesmi nem történhet meg*. Részben az aktualitása, részben a mondanivalója miatt úgy gondolom, ez a film (bár néhol erősen naturalista) megérdemelné, hogy intézményesen népszerűsítsék a fiatal generáció tagjai között. Nem hinném, hogy bárki megkövezne ezért...”

18. „Szerintem, *aki elég értelmes*, annak elég lesz a szülők, és a tanárok szava, valamint a normális értékítélete. Aki meg ezekből sem fogja fel a drogok negatív oldalát, annak nem ez a film lesz a visszatartó erő.”

(Amennyiben az osztálylétszám több, lehet még további idézeteket is keresni.)

Az osztályt **3 csoportra** osztom véletlenszerűen (pl. színes lapok kihúzásával)

1. Az első csoport a filmben különösen Sara-t, a mamát követi figyelemmel
2. A második csoport Harryt, a fehér fiút és barátját Tylert
3. A harmadik csoport Mariont, a fehér lányt.

Filmvetítés: előkészített, megvágott filmet mutatnék be a fiataloknak. (Kb. 60 perc)

A filmből kihagyott részletek: az őszi rész végén a mama vízióiból kevesebb is elég

A téli részből többet kihagynék: a TV és a valóság keveredéséből és a hűtőszekrény horrorból kevesebb is bőven elég, az elektrosokkos részt teljesen kihagynám, valamint Marion és Big Tim jelenetének végét és teljes egészében azt a részt, amikor másodszor elmegy Big Timhez, becsönget, és utána már onnan folytatnám, hogy a fiú a kórházi ágyon fekszik.

Lényeges motívumot nem akarok kihagyni, hogy ne bontsam meg a film gondolati vonalvezetését, de a vizuális tisztátalanság, meztelenség, és a hatásvadász, sokkoló obszcenitás ilyen mennyiségben véleményem szerint nem szükséges a mondanivaló közvetítéséhez. Biztos vagyok benne, hogy az így kihagyott részletek nélkül is elég hatást gyakorol a film.

A filmvetítés után a **3 csoport önálló munkába** kezd. (kb. 45 perc)

Segítő, irányadó kérdések lehetnek:

1. Milyen volt az élete Sara-nak, Harrynak, Marionnak a film elején?
2. Milyen kapcsolataik voltak egymással és a barátaikkal?
3. Mitől változott meg az életük?
4. Mi a szerepe, jelentősége Harry fekete bőrű barátjának, Tylernek a filmben?
5. Emlékszel arra, amikor a film elején Harry és a barátja dobálóznak a rendőr pisztolyával? Majd később Marion „belevágja” a villát Arnold kezébe? Tényleg megtette?
6. Amikor Harry telefonál Marionnak, és a lány azt kérdezi: „Mikor jössz haza?” ez az utolsó pillanat a filmben, amikor még ők ketten kommunikálnak... Mi a véleményed erről?
7. Sara mondja a fiának a film egy jelenetében: „Végre vagyok valaki, és mindenki szeret!”

Mit gondolsz erről?

8. Találsz a filmben egy olyan pillanatot, ahol Sara, Harry, vagy Marion visszafordulhatott volna erről a lejtőtől?

9. Hibáztatható-e valaki azért, hogy ide jutottak?
10. Vajon miért ezt a címet adta a rendező a filmjének? Mit jelent az a szó, hogy requiem? Milyen álmról, kinek az álmáról van szó a címben?
11. Nyár, ősz, tél...Hol a negyedik évszak? Te hogy folytatnád?
12. Ez egy szomorúan végződő, keserű pillanatban félbehagyott, pesszimista film? Szerinted mi történt velük később?

A csoportokon belül lehet vita, majd a 3 csoport elmondja a többieknek a kialakult közös véleményt, és azt is, amiben nem értettek egyet. Erről tovább lehet még beszélgetni a következő órán.

A beszélgetések moderálásánál a fő szempontjaim a következők:

Akinél nem jelenik meg empátiás érzés, csak cinizmus, vagy ítélet, (Úgy kell neki, ő választotta ezt az életet...) ott segíteni mélyebbre menni.

Akinél sajnálatként jelenik meg az empátiás distressz, az segíthet azoknak, akik be sem engedik az empatikus érzéseket magukba.

Azoknál, akikben már empátiás dühöt vált ki, (Ki kéne nyírni minden terjesztőt...) ott mérséklek azt.

Továbbblépés lehet, ami még szóba kerülhet a film kapcsán:

1. Talán eljutunk a **drogtermelés, drogterjesztés** kérdéséhez is, ami a probléma gazdasági gyökere. Az ENSZ jelentése szerint 1996-ban a világméretű adás-vételt 400 millió dollárra becsülték. „A drogüzlet értéke 1994-ben nagyobb volt, mint a gépjármű, a vas- és a vegyi anyagok együttes kereskedelme...”³

2. Felmerülhet a kérdés: lehet, hogy **legalizálni kellene** a drogokat?

Az ENSZ jelentés így fogalmaz: „A kábítószer legalizálása nem szüntetné meg a drogkereskedelmet. Ktartani a drogok alkalmazásának joga mellett úgy is értelmezhető lenne, mint a közösség önfelmentése és felelősségmentesítése azokkal szemben, akik tönkreteszik saját egészségüket.”⁴

3. A társadalomban megtapasztalható visszásságok és **az egyén személyes felelőssége**, döntése közötti kapcsolat kérdése.

4. Fontos kérdés még a **közösség**, ahová tartozom. Segít-e, megtart-e nehéz helyzetben?

5. Mennyire hatásosak a **drogellenes kampányok**, elriasztó adatok?

„A fogyasztók 1978-hoz képest megkilencszereződtek. (1996-os adat) 1996-ban kb. 250 millióan, a népesség közel 4%-a drogozott.”⁵

6. Ha nem sikerül visszatartani a fiatalokat, akkor **hogyan gyógyíthatjuk ki a függőségéből** őket?

De miért én segítek, nem csak rájuk tartozik az, ha tönkreteszik az egészségüket?

³ Carlo Fiore: A fiatalok etikája, Don Bosco Kiadó, Bp. 2002, 84. oldal

⁴ U.o.

⁵ U.o.

Itt elérkezhetünk a legmagasabb szintű erkölcsi ítéletalkotásra, ahol az egyén lelkiismeretében dönt, fölülbírálva a helytelen törvényeket (posztkonvencionális szint, Kohlberg), és proszociális empatikus szint (Hofman).

De a legegyszerűbben és legvilágosabban az **aranyszabály** fogalmaz: Tedd azt társadnak, amit szeretnél, hogy neked is tegyenek. Ha te bajban lennél, drogfüggővé váltál volna, mit szeretnél, hogyan bánjanak veled? Sorsodra hagyjanak? Gyógyítsanak?

Házi feladat lehet: fogalmazd meg írásban (választható egy az öt közül):

1. Én mit tennék, ha a legjobb barátom elkezdene droggal élni?
2. Én mit tennék, ha az anyám elkezdene droggal élni?
3. Én mit tennék, ha a szerelmem elkezdene droggal élni?
4. Sokan azt mondják, „...csak egyszer kipróbálok...Egész héten tanulok, a szombat este a lazításé. Az extasy még nem heroin!” Mit gondolsz erről?
5. Mások ezt mondják: „ez a film nem rólam szól, semmi közöm hozzá, én nem juthatok ide...” Igazuk van?

Az első 3 feladat célja az empátia érzés fejlesztése, kilépés a közönyből.

A 4. feladat kapcsán előkerülhet, hogy az életvezetés napi kis döntéseken múlik.

Az 5. feladat szeretné kifogni a szelet az ítélezés, góg csapdájából.

Aki többet szeretne tenni, mint, ami kötelező, és szívesen olvas: a film egy regényből íródott, amelynek ugyanez a címe, írója: Hubert Selby.

Folytatás a következő órán: a házi feladat ellenőrzésnél még tovább alakul a beszélgetés igény szerint. Lehetőséget adok még arra is, hogy a film előtt kiosztott papírokon lévő, mások által megfogalmazott véleményekre reagáljanak.

Felhasznált irodalom:

Carlo Fiore: A fiatalok etikája, Don Bosco Kiadó, Bp. 2002

Az etikatanítás gyakorlata, tantárgy-pedagógiai műhelytanulmányok (Alkotó szerkesztő: Homor Tivadar)

http://hu.wikipedia.org/wiki/Rekviem_egy_%C3%A1lom%C3%A9rt

www.filmkatalogus.hu/forum-2104